

**Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών Εξειδίκευσης
του Τμήματος Ελληνικής Φιλολογίας του Δημοκριτείου Πανεπιστημίου Θράκης
σε συνεργασία με το
ΕΚΕΦΕ Δημόκριτος – Ινστιτούτο Πληροφορικής και Τηλεπικοινωνιών
με τίτλο: «Εξειδίκευση στις Τ.Π.Ε. και Ειδική Αγωγή – Ψυχοπαιδαγωγική της ένταξης»**

**ΣΧΟΛΙΚΟΣ ΕΚΦΟΒΙΣΜΟΣ ΠΑΙΔΙΩΝ
ΜΕ ΕΙΔΙΚΕΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΕΣ ΑΝΑΓΚΕΣ**

**SCHOOL BULLYING OF CHILDREN
WITH SPECIAL EDUCATION NEEDS**

της

Τσαπάρα Παναγιώτας

Μεταπτυχιακή διατριβή που υποβάλλεται
στην τριμελή επιτροπή για την απόκτηση του μεταπτυχιακού τίτλου του Προγράμματος Με-
ταπτυχιακών Σπουδών Εξειδίκευσης
του Τ.Ε.Φ.-Δ.Π.Θ. σε συνεργασία με το Ε.Κ.Ε.Φ.Ε. Δημόκριτος – Ινστιτούτο Πληροφορικής και
Επικοινωνιών
με τίτλο: «Εξειδίκευση στις Τ.Π.Ε. και Ειδική Αγωγή – Ψυχοπαιδαγωγική της ένταξης»

Εγκεκριμένο από την τριμελή επιτροπή:

1^{ος} Επιβλέπων: Λουκέρης Διονύσιος,

Συνεργαζόμενος Ερευνητής Ι.Π.Τ.- Ε.Κ.Ε.Φ.Ε. «ΔΗΜΟΚΡΙΤΟΣ»

2^η Επιβλέπουσα: Αγάθη Σταθοπούλου,

Συνεργαζόμενη Ερευνήτρια Ι.Π.Τ.- Ε.Κ.Ε.Φ.Ε. «ΔΗΜΟΚΡΙΤΟΣ»

3^{ος} Επιβλέπουσα: Κορρέ Ειρήνη

Επίκουρη Καθηγήτρια Τ.Ε.Φ.-Δ.Π.Θ.

Αθήνα

2021

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Το φαινόμενο του σχολικού εκφοβισμού (bullying) είναι ένα σοβαρό πρόβλημα για την κοινωνία και τη σχολική κοινότητα. Όλες οι μορφές του, επηρεάζουν αρνητικά τις ζωές των παιδιών όποιον ρόλο και αν λαμβάνουν (θύτης, θύμα, παρατηρητής). Σκοπός της έρευνας ήταν, μέσα από τη βιβλιογραφική ανασκόπηση, 19 δημοσιευμένων επιστημονικών άρθρων, να διαπιστωθεί ο σχολικός εκφοβισμός των παιδιών με ΕΕΑ, και ο συσχετισμός του φαινομένου με το είδος της αναπηρίας. Συνεπώς, πραγματοποιείται η παρουσίαση και η συσχέτισή τους. Οι έρευνες κατέδειξαν ότι τα παιδιά με Ειδικές Εκπαιδευτικές Ανάγκες θυματοποιούνται συχνότερα σε σύγκριση με τους ομηλικούς τους τυπικής ανάπτυξης. Τα ευρήματα των μελετών δεν κατέληξαν σε συμφωνία αναφορικά με το είδος της ΕΕΑ που καθιστά το παιδί πιο ευάλωτο στο σχολικό εκφοβισμό. Ωστόσο, κοινοί παρονομαστές σχετιζόμενοι με τη θυματοποίηση βρέθηκαν τα κοινωνικά και συναισθηματικά ελλείμματα των παιδιών αυτών. Περισσότερες έρευνες με μεγαλύτερο εύρος δείγματος και εστίαση στη διερεύνηση των ποιοτικών χαρακτηριστικών των παιδιών με ΕΕΑ που συμβάλλουν στη θυματοποίησή τους, είναι αναγκαίες και δύναται να οδηγήσουν στον σχεδιασμό στοχευμένων προγραμμάτων με σκοπό την ενδυνάμωση των παιδιών με ΕΕΑ.

Λέξεις - κλειδιά: Σχολικός εκφοβισμός, θυματοποίηση, ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες, Νοητική Αναπηρία, Αυτισμός, ΔΕΠΥ

Βιβλιογραφία

- Αγγελοσοπούλου, Α. (2016). Η γνωσιακή- συμπεριφοριστική θεραπεία στις αγχώδεις διαταραχές παιδιών. Στο Α. Καλαντζή- Αζίτζι & Α. Σοφianoπούλου (Επιμ.), *Γνωσιακή- συμπεριφοριστική θεραπεία παιδιών και εφήβων: θεωρία και πράξη* (σελ. 331-378). Αθήνα: Πεδίο.
- Αδαμοπούλου, Β., Μπασματζόγλου, Θ., & Τζαβέλλα, Φ. (2015). Ο ρόλος της πρωτοβάθμιας φροντίδας υγείας (ΠΦΥ) στη διαχείριση των αγχωδών διαταραχών. *Νοσηλεία και Έρευνα*, 9 (43), 186-195. Ανακτήθηκε Ιούνιο, 6, 2021 από [Τεύχος 43 \(slideshare.net\)](https://www.slideshare.net/teuchos43)
- American Psychiatric Association. (2015). *Διαγνωστικά Κριτήρια από DSM-5* (Κ. Γκοτζαμάνης, Μτφ. & Επιμ.). Αθήνα: Ιατρικές εκδόσεις Λίτσας (Το πρωτότυπο έργο δημοσιεύτηκε το 2013).
- Andreou, E., Didaskalou, E., & Vlachou, A. (2015). Bully/victim problems among Greek pupils with special educational needs: associations with loneliness and self-efficacy for peer interactions. *Journal of Research in Special Educational Needs*, 15(4), 235-246.
- Αρμπουνιώτη Β., Κουτσοκλένη Ι., & Μαρνελάκης Μ. (2007). *Διαναπηρικός οδηγός επιμόρφωσης- Νοητική Υστέρηση* (σελ. 7-15). Αθήνα: Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών (Τμήμα Ψυχολογίας). Ανακτήθηκε από: <http://prosvasimo.iep.edu.gr/docs/pdf/epimorfwtiko-uliko-nohtikh/Nohtikh.pdf>
- Αρτινοπούλου, Β., Μπαμπάλης, Θ., & Νικολόπουλος, Β. (2016). *Πανελλήνια έρευνα για την Ενδοσχολική Βία και τον Εκφοβισμό στην Πρωτοβάθμια και Δευτεροβάθμια εκπαίδευση*. Υπουργείο Παιδείας, Έρευνας και Θρησκευμάτων. Ανακτήθηκε από https://www.minedu.gov.gr/publications/docs2016/08_03_16_ereyna_bulling.doc.

- Ασημόπουλος Χ. (2014). Ο ΕΚΦΟΒΙΣΜΟΣ ΜΕΤΑΞΥ ΤΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ ΣΤΟ ΣΧΟΛΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ: ΕΠΙΔΗΜΙΟΛΟΓΙΚΑ ΔΕΔΟΜΕΝΑ, ΑΙΤΙΟΛΟΓΙΚΟΙ ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ, ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ, ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΠΡΟΛΗΨΗΣ ΚΑΙ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗΣ. *Ερευνώντας τον κόσμο του παιδιού*, 13, 36-44. doi:<https://doi.org/10.12681/icw.17914>
- Βάσιος, Σ., Στεργιούλης, Ι., & Σαρρής, Δ. (2006). Η ένταξη των παιδιών με κινητικές αναπηρίες στη σχολική διαδικασία. Ανάκτηση από: <http://users.sch.gr/stefanski/amea/vasios-stergioulis-saris.pdf>
- Blake, J. J., Lund, E. M., Zhou, Q., Kwok, O. M., & Benz, M. R. (2012). National prevalence rates of bully victimization among students with disabilities in the United States. *School psychology quarterly*, 27(4), 210–222. <https://doi.org/10.1037/spq0000008>
- Βλάσση, Σ., & Μπέκα, Κ. (2016). Προγράμματα πρόληψης σχολικού εκφοβισμού (Bullying). *Πανελλήνιο Συνέδριο Επιστημών Εκπαίδευσης*, 2015(1), 268-276.
- Γαλάνης, Π. (2015). *Διαταραχή του Αυτιστικού Φάσματος: Εφαρμόζοντας τις αρχές της διαφοροποίησης στα πλαίσια της Ειδικής Αγωγής*. Υπουργείο Παιδείας, Έρευνας και Θρησκευμάτων, Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής.
- Γεωργίου, Σ. Ν. & Φαίδωνος, Φ. (2011). Bullying and victimization at school: personal and family parameters. *Psychology: the Journal of the Hellenic Psychological Society*, 18(4), 484-502.
- Γιαννοπούλου, Ι., Γκιόκα, Β., & Σοφianoπούλου Κ. (2016). Προβλήματα προσχολικής ηλικίας: γνωσιακές- συμπεριφοριστικές παρεμβάσεις. Στο Α. Καλαντζή- Αζίι & Α. Σοφianoπούλου (Επιμ.), *Γνωσιακή- συμπεριφοριστική θεραπεία παιδιών και εφήβων: θεωρία και πράξη* (σελ. 227-276). Αθήνα: Πεδίο.

Chatzitheochari, S., Parsons, S., & Platt, L. (2016). Doubly disadvantaged? Bullying experiences among disabled children and young people in England. *Sociology*, 50(4), 695-713.

Christensen, L. L., Fraynt, R. J., Neece, C. L., & Baker, B. L. (2012). Bullying adolescents with intellectual disability. *Journal of Mental Health Research in Intellectual Disabilities*, 5(1), 49-65.

Δούκα, Α. (2007). Θεσμικό πλαίσιο της ένταξης - εντάξιμες κατηγορίες. Στο Δ. Κουτσούκη (Επιμ.), *Εκπαιδευτικό υλικό του προγράμματος Προώθηση προγραμμάτων φυσικής δραστηριότητας σε ειδικά σχολεία με στόχο την κοινωνική ένταξη μαθητών με κινητικές – πολλαπλές αναπηρίες* (σελ. 13-18). ΕΚΠΑ ΤΕΦΑΑ. Ανάκτηση (25/4/2021) από: <http://repository.edulll.gr/edulll/bitstream/10795/796/2/796.pdf>

Fink, E., Deighton, J., Humphrey, N., & Wolpert, M. (2015). Assessing the bullying and victimisation experiences of children with special educational needs in mainstream schools: Development and validation of the Bullying Behaviour and Experience Scale. *Research in developmental disabilities*, 36, 611-619.

Ζαχαρίου, Ε. Σ. & Αντωνίου. Α. Σ. (2015). Ο ρόλος των παρατηρητών στα επεισόδια σχολικού εκφοβισμού – Προτάσεις παρέμβασης. *Πανελλήνιο Συνέδριο Επιστημών Εκπαίδευσης*, 2015 (1), 492-501.

Ζήση, Α. & Μαυροπούλου, Σ. (2013). Ποιότητα ζωής και ψυχική υγεία των μητέρων με παιδί/ά στο φάσμα του αυτισμού: Επισκόπηση ευρημάτων. *ΨΥΧΟΛΟΓΙΑ*, 20 (4), 413-428.

Ζώτα, Δ. (2014). Σχολικός εκφοβισμός στην προσχολική ηλικία. Στο Σ. Κούτρας (Επιμ.), *Η ψυχική υγεία των παιδιών στην κοινωνία της κρίσης: Ο ρόλος των γονέων και των εκπαιδευτικών*. (σελ 97-121). Αθήνα:Ταξιδευτής.

- González Contreras, A. I., Pérez-Jorge, D., Rodríguez-Jiménez, M. D. C., & Bernadette-Lupson, K. (2020). Peer bullying in students aged 11 to 13 with and without special educational needs in Extremadura (Spain). *Education 3-13*, 49(8), 945-956. DOI: [10.1080/03004279.2020.1817965](https://doi.org/10.1080/03004279.2020.1817965)
- Hartley, M. T., Bauman, S., Nixon, C. L., & Davis, S. (2015). Comparative study of bullying victimization among students in general and special education. *Exceptional Children*, 81(2), 176-193.
- Holmberg, K. (2010). The association of bullying and health complaints in children with attention-deficit/hyperactivity disorder. *Postgraduate medicine*, 122(5), 62-68.
- Κάκουρος, Ε., & Μανιαδάκη, Κ. (2003). *Ψυχοπαθολογία Παιδιών και Εφήβων - Αναπτυξιακή Προσέγγιση*. Αθήνα: Τυπωθήτω.
- Καστανιάς, Θ. & Τοκμακίδης, Σ. (2010). Στοιχεία παθοφυσιολογίας ατόμων με νοητική υστέρηση και η σημασία της συστηματικής άσκησης στην προαγωγή της υγείας τους. *Αρχεία της ελληνικής ιατρικής*, 27, 753-766. Ανακτήθηκε από: <https://www.mednet.gr/archives/2010-5/753per.html>
- Κατσιγιάννη, Β., & Ξανθάκου, Γ. (2010). Σχολικός εκφοβισμός: το προφίλ του μαθητή-θύτη. Στο Ν. Πολεμικός, Μ. Καίλα, Ε. Θεοδωροπούλου, & Β. Στρογγυλός (Επιμ.), *Εκπαίδευση παιδιών με ειδικές ανάγκες: Μια πολυπρισματική προσέγγιση*. Αθήνα: Πεδίο.
- Kavanagh, A., Priest, N., Emerson, E., Milner, A., & King, T. (2018). Gender, parental education, and experiences of bullying victimization by Australian adolescents with and without a disability. *Child: care, health and development*, 44(2), 332-341.
- Κοκκιάδη, Μ., & Κουρκούτας, Η. (2016). Ενδοσχολικός Εκφοβισμός/ Θυματοποίηση, Αυτοεκτίμηση και Συναισθηματικές Δυσκολίες σε παιδιά με και χωρίς ΕΕΑ.

Επιστημονική Επετηρίδα Παιδαγωγικού Τμήματος Νηπιαγωγών Πανεπιστημίου Ιωαννίνων, 9, 88-128.

Κοκκινάκη, Δ. & Κοκκινάκη, Α. (2014). Η νομοθεσία της ειδικής αγωγής στην Ελλάδα και την Αγγλία: μια συγκριτική προσέγγιση. *Πανελλήνιο Συνέδριο Επιστημών Εκπαίδευσης*, 2014, 7-16Α. <http://dx.doi.org/10.12681/edusc.135>

Κολαΐτης, Γ. (2012). Οι διαταραχές συναισθηματικής διάθεσης στην παιδική και εφηβική ηλικία: συνέχεια και ασυνέχεια στην ενήλικη ζωή. *ΨΥΧΙΑΤΡΙΚΗ*, 23 (Παράρτημα 1), 94-100.

Κουρκούτας, Η. (2017). *Συναισθηματικές και Συμπεριφορικές Διαταραχές στα Παιδιά. Κλινικές και Ψυχοπαιδαγωγικές παρεμβάσεις στην οικογένεια και το σχολείο*. Αθήνα: ΤΟΠΟΣ.

Κουρκούτας, Η. & Κοκκιάδη, Μ. (2015). Από τη σχολική βία και τον ενδοσχολικό εκφοβισμό στο «ενταξιακό σχολείο». *Επιστημονική Επετηρίδα Παιδαγωγικού Τμήματος Νηπιαγωγών Πανεπιστημίου Ιωαννίνων*, 8, 56-89.

Κρουσταλάκης, Γ. (2005). *Παιδιά με ιδιαίτερες ανάγκες στην οικογένεια και το σχολείο. Ψυχοπαιδαγωγική Παρέμβαση*. ΣΤ' έκδοση Αθήνα.

Lung, F. W., Shu, B. C., Chiang, T. L., & Lin, S. J. (2019). Prevalence of bullying and perceived happiness in adolescents with learning disability, intellectual disability, ADHD, and autism spectrum disorder: In the Taiwan Birth Cohort Pilot Study. *Medicine*, 98(6). doi:10.1097/md.00000000000014483

Μαζιώτη, Γ. & Τσεβά, Μ. (2019). Δημιουργία corpus γραπτού και προφορικού λόγου παιδιών με δυσορθογραφία και αυτισμό. *Πανελλήνιο Συνέδριο Επιστημών Εκπαίδευσης*, 9, 837-850.

- Μέττα, Γ. & Σκορδιαλός, Ε. (2018). Μαθησιακές Δυσκολίες, είδη και Εκπαιδευτική Παρέμβαση. *Πανελλήνιο Συνέδριο Επιστημών Εκπαίδευσης*, 8, 707-720.
- Μότσιου, Ε. (2017). *Εισαγωγή στην ανάπτυξη της γλώσσας*. Δεύτερη Έκδοση. Θεσσαλονίκη: University Studio Press.
- Ντασιώτη, Α. & Κολαΐτης, Γ. (2018). Σχολικός εκφοβισμός και ψυχική υγεία μαθητών πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες. *ΨΥΧΙΑΤΡΙΚΗ* 29 (2), 149-159.
- Olweus, D. & Limber, S. P. (2010). Bullying in school: Evaluation and dissemination of the Olweus Bullying Prevention Program. *American Journal of Orthopsychiatry*, 80(1), 124–134. <https://doi.org/10.1111/j.1939-0025.2010.01015.x>
- Παυλίδης, Γ. (2015). *Μαθησιακές δυσκολίες: δυσλεξία, διάσπαση προσοχής, παρορμητικότητα και υπερκινητικότητα (ΔΕΠΥ– ADHD)*. Θεσσαλονίκη: Πανεπιστήμιο Μακεδονίας. Ανάκτηση: 28/5/2021, από: http://repository.edulll.gr/edulll/retrieve/10814/1895_%CE%A0%CE%91%CE%A5%CE%9B%CE%99%CE%94%CE%97%CE%A3.pdf
- Rose, C. A. & Gage, N. A. (2017). Exploring the involvement of bullying among students with disabilities over time. *Exceptional Children*, 83(3), 298-314.
- Rose, C. A., Stormont, M., Wang, Z., Simpson, C. G., Preast, J. L., & Green, A. L. (2015). Bullying and students with disabilities: Examination of disability status and educational placement. *School Psychology Review*, 44(4), 425-444.
- Rose, C. A., Espelage, D. L., Aragon, S. R., & Elliott, J. (2011). Bullying and victimization among students in special education and general education curricula. *Exceptionality Education International*, 21(3), 2-14.

Rowley, E., Chandler, S., Baird, G., Simonoff, E., Pickles, A., Loucas, T., et al. (2012). The experience of friendship, victimization and bullying in children with an autism spectrum disorder: Associations with child characteristics and school placement. *Research in Autism Spectrum Disorders*, 6(3), 1126-1134.

Σαϊπά, Π., Καραμπάτσου, Γ., Μπαλογιάννη, Θ., & Σκορδιαλός, Ε. (2018). Η χρήση της Υποστηρικτικής Τεχνολογίας Σε Άτομα Με Κινητικές Αναπηρίες. *Πανελλήνιο Συνέδριο Επιστημών Εκπαίδευσης*, 8, 925-936.

Σμυρναίου, Ζ. (2015). Επιμορφωτικό Εκπαιδευτικό Ενημερωτικό Υλικό (2014-2015) «Ανάπτυξη και Λειτουργία Δικτύου Πρόληψης και Αντιμετώπισης των Φαινομένων Σχολικής Βίας και Εκφοβισμού» ΑΠ 1, 2 και 3 του οποίου η υλοποίηση έχει ανατεθεί στο ΚΕΣΔ από την Αναθέτουσα Αρχή, το Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων / Ειδική Υπηρεσία Εφαρμογής Εκπαιδευτικών Δράσεων. [Υλικό για εκπαιδευτικούς | Stop bullying \(sch.gr\)](http://www.sch.gr/stopbullying)

Σούλης, Σ. Γ. (2013). *Εκπαίδευση και αναπηρία*. Αθήνα: Εθνική Συνομοσπονδία Ατόμων με Αναπηρία Ε.Σ.Α.μεΑ.

Σοφιανίδου, Ε. (2016). Νοητική αναπηρία. Στο Α. Καλαντζή- Αζίτζι & Α. Σοφianoπούλου (Επιμ.), *Γνωσιακή- συμπεριφοριστική θεραπεία παιδιών και εφήβων: θεωρία και πράξη* (σελ. 687-729). Αθήνα: Πεδίο.

Στασινός, Δ. (2013). *Η ειδική εκπαίδευση 2020. Για μια συμπεριληπτική ή ολική εκπαίδευση στο νέο- ψηφιακό σχολείο με ψηφιακούς πρωταθλητές*. Αθήνα: Παπαζήσης.

Stathopoulou, A., Karabatzaki, Z., Loukeris, D., Mantas, P., Kokkalia, G., & Drigas, A. S. (2018). Cyber bullying and traumatic experiences: The impact on learning disabilities. *International Journal of Recent Contributions from Engineering, Science & IT (IJES)*, 6(1), 74-87.

- Statiri, V. & Andreou, E. (2017). Οι κοινωνικές δεξιότητες, η κοινωνική θέση και το αίσθημα του «ανήκειν» των μαθητών με και χωρίς ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες στο γενικό Δημοτικό σχολείο. *Preschool and Primary Education*, 5(2), 1-26.
- Sullivan, P. M. & Knutson, J. F. (2000). Maltreatment and disabilities: A population-based epidemiological study. *Child abuse & neglect*, 24(10), 1257-1273.
- Τζαμαλή, Α. & Σπυρόπουλος, Τ. (2018). Σχέδιο Ερευνητικής Πρότασης για τους τρόπους αντιμετώπισης της ΔΕΠΥ από τους Εκπαιδευτικούς της Παράλληλης Στήριξης. *Πανελλήνιο Συνέδριο Επιστημών Εκπαίδευσης*, 8, 1068-1087.
- Τζιβινίκου, Σ. (2015). *Μαθησιακές δυσκολίες - διδακτικές παρεμβάσεις*. [ηλεκτρ. βιβλ.] Αθήνα: Σύνδεσμος Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών, 34-35. Διαθέσιμο στο: <http://hdl.handle.net/11419/5332>
- Τσακίρογλου, Φ. Κ. (2019). *Στάσεις εκπαιδευτικών προσχολικής αγωγής απέναντι στον σχολικό εκφοβισμό παιδιών με αναπηρίες και Ειδικές Εκπαιδευτικές Ανάγκες που φοιτούν σε τμήματα γενικής εκπαίδευσης και στρατηγικές αντιμετώπισης του φαινομένου*. Αδημοσίευτη Μεταπτυχιακή Διατριβή, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, Θεσσαλονίκη, Ελλάδα.
- Wenar, C., & Kerig, K. P. (2008). *Εξελικτική Ψυχοπαθολογία: από τη βρεφική ηλικία στην εφηβεία*. Αθήνα: Gutenberg.
- Φ.Ε.Κ. 199/Α'/2.10.2008- Νόμος 3699/2008, «Ειδική Αγωγή και Εκπαίδευση ατόμων με αναπηρία ή με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες», Αθήνα: Εφημερίς της Κυβερνήσεως της Ελληνικής Δημοκρατίας, Αριθμός Φύλλου 199, Τεύχος Πρώτο, 2 Οκτωβρίου 2008.
- Φ.Ε.Κ. 42/Α'/27.04.2015- Νόμος 4322/2015, «Πρόκληση βλάβης με συνεχή σκληρή συμπεριφορά», Αθήνα: Εφημερίς της Κυβερνήσεως της Ελληνικής Δημοκρατίας, Αριθμός Φύλλου 27, Τεύχος Πρώτο, 27 Απριλίου 2015.

Φ.Ε.Κ. 95/Α'/11.06.2019- Νόμος 4619/2019, «Σωματική βλάβη αδυνάμων ατόμων»,
Αθήνα: Εφημερίς της Κυβερνήσεως της Ελληνικής Δημοκρατίας, Αριθμός Φύλλου 95,
Τεύχος Πρώτο, 11 Ιουνίου 2015.

Χριστίδου Θ. & Χριστίδου Μ. (2018). Οι ψυχο-κοινωνικές επιπτώσεις των διαταραχών
του λόγου και της ομιλίας στην παιδική ηλικία. *Πανελλήνιο Συνέδριο Επιστημών
Εκπαίδευσης, 8*, 1288-1299.

Zeedyk, S. M., Rodriguez, G., Tipton, L. A., Baker, B. L., & Blacher, J. (2014). Bullying of
youth with autism spectrum disorder, intellectual disability, or typical
development: Victim and parent perspectives. *Research in autism spectrum
disorders, 8*(9), 1173-1183.